

OGAHIYNING AXLOQIY-TA'LIMIY QARASHLARI VA ULARNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI

RAXMATOV AKBAR

TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

3-KURS TALABASI

ILMIY RAHBAR: JASUR SULAYMONOV

Annotatsiya

Ushbu maqolada buyuk o'zbek adibi, tarixchi va tarjimon Muhammad Rizo Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari tahlil etiladi. Ogahiyning asarlarida inson kamoloti, axloqiy fazilatlar, ilm-ma'rifat va tarbiya masalalari keng o'rin olgan. Maqolada Ogahiyning axloqiy-ta'limiy g'oyalarining bugungi kundagi ahamiyati, yosh avlodni tarbiyalashda ularning o'rni va dolzarbligi ko'rsatib beriladi. Ogahiyning boy merosi o'zbek xalqining ma'naviy-axloqiy kamolotiga katta hissa qo'shganligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Ogahiy, Axloq, Ta'lim, Tarbiya, Ma'rifat, Inson kamoloti, Axloqiy fazilatlar, Sharq mutafakkirlari, Ma'naviyat.

ABSTRACT

This article analyzes the moral and educational views of the great Uzbek writer, historian and translator Muhammad Riza Ogahiy. Ogahiy's works widely address issues of human perfection, moral qualities, science, enlightenment and upbringing. The article shows the significance of Ogahiy's moral and educational ideas today, their role and relevance in educating the younger generation. It is emphasized that Ogahiy's rich heritage has made a great contribution to the spiritual and moral perfection of the Uzbek people.

Keywords: Ogahiy, Morality, Education, Education, Enlightenment, Human perfection, Moral qualities, Eastern thinkers, Spirituality.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются нравственно-просветительские взгляды великого узбекского писателя, историка и переводчика Мухаммада Ризы Огахи. В своих произведениях Огахи подробно рассматривает вопросы человеческого совершенства, нравственных качеств, науки, просвещения и образования. В статье показана актуальность нравственно-воспитательных идей Огахи сегодня, их роль и значимость в воспитании подрастающего поколения. Подчеркивается, что богатое наследие Огахи внесло значительный вклад в духовно-нравственное развитие узбекского народа.

Ключевые слова: Осознанность, Нравственность, Образование, Воспитание, Просвещение, Совершенство человека, Нравственные качества, Восточные мыслители, Духовность.

Kirish

Muhammad Rizo Ogahiy nafaqat o'zbek adabiyotining yirik namoyandasi, balki davlat arbobi, tarixchi va tarjimon sifatida ham o'zidan boy meros qoldirgan. Uning asarlarida axloqiy-ta'limiy qarashlari muhim o'rin tutadi. Ogahiyning fikricha, inson kamoloti, axloqiy fazilatlar, ilm-ma'rifat va tarbiya jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridir. U o'z asarlarida insonni komil inson bo'lishga, yosh avlodni esa ilm-ma'rifatli, axloqli va vatanparvar bo'lishga chaqiradi. Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan va yosh avlodni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi.

Asosiy qism

Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari uning lirik asarlarida, tarixiy asarlarida va tarjima asarlarida yaqqol namoyon bo'ladi. U o'z asarlarida quyidagi axloqiy-ta'limiy g'oyalarni targ'ib qiladi:

- **Ilm-ma'rifatning ahamiyati:** Ogahiyning fikricha, ilm-ma'rifat inson kamolotining asosidir. U o'z asarlarida ilm olishga, o'qishga va o'rganishga chaqiradi. Ogahiy "Ta'viz ul-oshiqin" asarida shunday yozadi:
 - "Ilm o'rgan, ey dil, to topgay kamol,
 - Ilm bilan bo'lg'ay jahon obod."¹
- **Axloqiy fazilatlar:** Ogahiy o'z asarlarida adolat, halollik, rostgo'ylik, mehribonlik, saxovat va boshqa axloqiy fazilatlarni targ'ib qiladi. Uning fikricha, axloqli inson jamiyatning tayanchidir.
- **Tarbiya:** Ogahiy yosh avlodni tarbiyalashga katta e'tibor beradi. Uning fikricha, tarbiya insonning shaxsiy va jamiyatning ijtimoiy hayotida muhim o'rin tutadi. Ogahiy o'z asarlarida ota-onalarni farzandlarini yaxshi tarbiyalashga, o'qituvchilarni esa yosh avlodga ilm-ma'rifat berishga chaqiradi.
- **Vatanparvarlik:** Ogahiy o'z asarlarida vatanparvarlik tuyg'ularini tarannum etadi. U o'z vatanini sevishga, uni himoya qilishga va unga xizmat qilishga chaqiradi.
- **Inson kamoloti:** Ogahiyning fikricha, inson kamoloti o'z-o'zini tarbiyalash, ilm olish va axloqiy fazilatlarni egallash orqali erishiladi.

Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari Sharq mutafakkirlarining g'oyalari bilan hamohangdir. U o'z asarlarida Alisher Navoiy, Sa'diy Sheroziy va boshqa Sharq mutafakkirlarining g'oyalarini rivojlantiradi.

¹ Ogahiy. Ta'viz ul-oshiqin. - Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1987. - B. 78.

Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlarining bugungi kundagi ahamiyati:

Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning g'oyalari yosh avlodni tarbiyalashda, jamiyatda axloqiy me'yorlarni mustahkamlashda va inson kamolotiga erishishda muhim rol o'ynaydi.

Bugungi kunda dunyoda axloqiy inqiroz, yoshlar o'rtasida jinoyatchilik va boshqa illatlar avj olgan bir paytda, Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari yosh avlodni to'g'ri yo'lga yo'naltirishda muhim ahamiyatga ega.

Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari nafaqat uning badiiy asarlarida, balki tarixiy va tarjima asarlarida ham o'z ifodasini topgan. U o'zining tarixiy asarlarida o'tmish hukmdorlarining axloqiy fazilatlariga alohida e'tibor qaratgan va ularning ibratli faoliyatini yosh avlodga namuna qilib ko'rsatgan. Ogahiyning tarjima asarlari ham o'zbek adabiyotiga **ma'rifat** urug'larini sochgan. U Sharq mutafakkirlarining asarlarini tarjima qilib, ularning **axloqiy** g'oyalarini o'zbek o'quvchilariga yetkazgan².

Ogahiyning fikricha, **inson kamoloti** faqatgina ilm olish bilan cheklanmaydi, balki **tarbiya** orqali ham shakllanadi. U o'z asarlarida ota-onalarni farzandlarini yaxshi tarbiyalashga, o'qituvchilarni esa yosh avlodga ilm-ma'rifat berishga chaqiradi. Ogahiyning fikricha, tarbiyasiz ilm daraxti mevasiz qoladi³. Shuning uchun ham u tarbiyaga alohida e'tibor qaratgan.

Bugungi kunda dunyoda **ma'naviyat** inqirozi, yoshlar o'rtasida jinoyatchilik va boshqa illatlar avj olgan bir paytda, Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari yosh avlodni to'g'ri yo'lga yo'naltirishda muhim ahamiyatga ega. Ogahiyning g'oyalari yosh avlodni **axloqiy fazilatlar** ruhida tarbiyalashda, jamiyatda axloqiy me'yorlarni mustahkamlashda va inson kamolotiga erishishda muhim rol o'ynaydi.

Ogahiyning asarlarini o'rganish orqali biz nafaqat o'tmish merosimizni o'rganamiz, balki bugungi kun uchun ham ibratli saboqlar olamiz. Ogahiyning asarlari bizga komil inson bo'lish va jamiyatga foyda keltirish yo'llarini ko'rsatib beradi. Ogahiyning asarlari biz uchun bebaho xazinadir.

Xulosa

Muhammad Rizo Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari o'zbek xalqining ma'naviy-axloqiy kamolotiga katta hissa qo'shgan. Uning asarlari yosh avlodni tarbiyalashda, jamiyatda axloqiy me'yorlarni mustahkamlashda va inson kamolotiga erishishda muhim rol o'ynaydi. Ogahiyning boy merosi biz uchun bebaho xazinadir.

Muhammad Rizo Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari o'zbek xalqining ma'naviy-axloqiy kamolotiga katta hissa qo'shgan. Uning asarlari yosh avlodni tarbiyalashda, jamiyatda axloqiy me'yorlarni mustahkamlashda va inson kamolotiga erishishda muhim rol o'ynaydi. Ogahiyning boy merosi biz uchun bebaho xazinadir.

² Ogahiy. Tanlangan asarlar. - Toshkent: O'zSSR Davlat badiiy adabiyot nashriyoti, 1958. - B. 92.

³ Ogahiy. Asarlar. - Toshkent: Sharq, 2017. - B. 125.

Ogahiyning axloqiy-ta'limiy qarashlari bugungi kunda ham dolzarblik kasb etadi va yosh avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgann adabiyotlar

1. Ogahiy. Ta'viz ul-oshiqin. - Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1987.
2. Ogahiy. Asarlar. - Toshkent: Sharq, 2017.
3. Ogahiy. Tanlangan asarlar. - Toshkent: O'zSSR Davlat badiiy adabiyot nashriyoti, 1958.
4. Haqqulov I. Ogahiy she'riyatini o'rganish muammolari. - Toshkent: O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti, 2020.
5. Shavkatov Sh. Muhammad Rizo Ogahiyning "Ta'viz ul-oshiqin" asarida falsafiy g'oyalar: insonning tabiati, axloqi va jamiyatdagi o'rni. - Biruni Journal, 2021.